

הבאת ביכורים קודם לעצרת - הר צבועים

שנינו במשנה ביכורים פ"א מ"ג:

אין מביאין ביכורים קודם לעצרת. אנשי הר צבועים הביאו ביכוריהם קודם לעצרת ולא קיבלו מהן, מפני הכתוב שבתורה¹ 'וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה'.

הלכה זו מצויה גם במשנה חלה פ"ד מ"י בתוך רשימה של דברים שהכוהנים לא קיבלו אותם. וזו לשון המשנה:

נתיי איש תקוע הביא חלות מביתור ולא קיבלו ממנו,² אנשי אלכסנדריה הביאו חלותיהן מאלכסנדריא ולא קיבלו מהן, אנשי הר צבועים הביאו ביכוריהם קודם לעצרת ולא קיבלו מהן מפני שהכתוב שבתורה 'וחג הקציר ביכורי מעשיך אשר תזרע בשדה'.

העולה ממשניות אלו הוא שלא רק לכתחילה "אין מביאין ביכורים קודם לעצרת", אלא שאף בדיעבד כך הוא הדבר, ואם הביאו אין מקבלים מהמביאים.

ואילו ממשנה מנחות פ"י מ"ו משמע שאף שלכתחילה "אין מביאין ביכורים קודם לעצרת", בדיעבד אם הביאו הדבר מתקבל. הבחנה זו בין לכתחילה לבין בדיעבד מודגשת בדברי המשנה המחלקת בין בדיעבד של הבאה "קודם לעומר", לפני ט"ז בניסן, לבין הבאה "קודם לשתי הלחם", כלומר לפני עצרת. אכן לכתחילה אין להביא קודם לשני מועדים אלו, אבל לעניין דיעבד יש הבדל. בעוד שאם הביא לפני העומר - מה שהביא פסול,³ הרי שאם הביא לפני עצרת, ההבאה כשרה, כלומר בדיעבד הועילה הבאתו.

1. הנוסח לפי כ"י קויפמן. בכ"י לו נוסף: שני. וכנראה זו טעות שהרי יש כאן כפילות, ואכן בכפולה של הלכה זו במשנה חלה אין תוספת זו. וראה להלן הערה 6.
2. טעם הדבר על פי משנה שביעית פ"ו מ"ו: "אין מביאין תרומה מחוצה לארץ לארץ", וחלה גם כן נקראת תרומה.
3. ראה: ש' ליברמן, **תוספתא כפשוטה ב**, ניו יורק תשט"ו, עמ' 823, הערה 2. ליברמן קובע שהמביא ביכורים מפרות האילן אפילו לפני הפסח יצא בדיעבד. הוא מצייץ כמקור לדבריו את הבבלי מנחות סח ע"ב ורש"ש שם, וכן את תוי"ט משנה ביכורים פ"י מ"ו. בבבלי מנחות סח ע"ב, הגמרא אומרת: "נסכים [מייץ] ביכורים שהקריבם קודם לעומר כשיריץ". רש"י שם מסיק שהוא הדין לכל הביכורים מפרי האילן, וזו לשונו: "והא דקתני מתני' ואם הביא פסול לאו אביכורים דפירות האילן קאי". וראה להלן בגוף הדברים שם העמדנו את המשנה במנחות

וּזוֹ לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה בַשְּׁלֵמוֹת:

העומר היה מתיר במדינה, ושתי הלחם במקדש. אין מביאין מנחות, וביכורין, ומנחת בהמה⁴ קודם לעומר, ואם הביא - פסול. קודם לשתי הלחם - לא יביא, ואם הביא כשר.

הרי"ן אפשטיין רואה סתירה בין המשנה שבמנחות לבין המשניות בביכורים ובחלה.⁵ הוא טוען שהמשניות בביכורים ובחלה הן משנה עתיקה,⁶ ומביא ברייתא שממנה משמע שר' טרפון חולק על מה שנמצא במשנה במנחות.⁷ כלומר, ר' טרפון פוסל גם בדיעבד אם הובאו ביכורים לפני שתי הלחם. ולפיכך עולה שמשניות ביכורים וחלה הן משנת ר' טרפון או בשיטת ר' טרפון, ואילו המשנה במנחות היא הדעה החולקת על ר' טרפון שם בברייתא, וכמוה סתם רבי במנחות.

כבר בירושלמי חלה פ"ד, ס ע"ב, מובאת ההלכה שבמשנה: "אנשי הר צבועים הביאו ביכורים קודם לעצרת ולא קבלו מהן", ואחר כך מצויה שאלה: "לא כן סבריןן [שהרי במשנה מנחות נאמר:] 'קודם לשתי חלות לא יביא ואם הביא כשר' [ומתירן]

בקרבנות דווקא, וראיה לדברינו מסוגיה זו, שהרי הגמרא נקטה 'נסכים' שגם הם קרבן כמנחה. אבל אם יביא מפרות האילן לשם מצוות הביכורים, לא יקבלו ממנו לא רק לפני פסח, אלא אפילו לפני העצרת. וראה להלן הערה 12.

4. מנחה שהיא נסכים הבאה עם קרבן בהמה.
5. רי"ן אפשטיין, **מבואות לספרות התנאים**, ירושלים-תל אביב תשי"ז, עמ' 273.
6. ראה: רי"ן אפשטיין, **מבוא לנוסח המשנה** א, ירושלים תשס"א,³ עמ' 533, שם הוא מוכיח מלשון המשניות שמשניות חלה וביכורים הן קדומות. במשנה חלה מובאת הלשון הקדומה: "מפני הכתוב שבתורה", בעוד שהלשון המקובלת במשנה היא "משום שנאמר", או "שנאמר". מבין שתי המשניות, זו שבחלה וזו שבביכורים, נראה לי שהמשנה הראשונה יותר היא המשנה בביכורים, משום שהמשנה בחלה היא משנה שיש בה רשימה של מקרים שבהם נאמר: "לא קיבלו מהם", ומטבע הדברים רשימה היא מקור מאוחר יותר המלקט ממקומות קודמים לו, ולעניין אנשי הר צבועים המקור היה במשנת ביכורים. ועוד, במשנה בחלה מדובר בחלה שהובאה מחוץ לארץ וחסרונה בכך שיש עליה טומאת ארץ העמים, וטומאה זו כנראה אינה מהתורה. יתרה מזו, כל החיוב בתרומה (וחלה) בארצות הסמוכות לארץ ישראל הוא תקנה של חכמים, ואילו דין הביכורים הוא דין דאורייתא, לרבות אי-האפשרות לכתחילה להקדים ביכורים לעצרת, שהמשנה מנמקת אותו בדברי הכתוב בתורה.
7. ברייתא זו נמצאת בספרי במדבר, פיסקא קמח, מהד' הורוויץ עמ' 194-195. וכן בבבלי מנחות סח ע"ב: "מנחה חדשה לה'. שתהא חדשה לכל המנחות שלא תקדמנה מנחה אחרת. מיכן אמרו אין מביאין מנחות ביכורים ומנחת בהמה קודם לעומר, ואם הביא פסול. קודם לשתי הלחם לא יביא, ואם הביא כשר. מה הפרש בין עומר לשתי הלחם, הקודם לעומר אסור לגבוה ואסור להדיוט, לפיכך אם קרבו לא יעלו. הקודם לשתי הלחם אסור לגבוה ומותר להדיוט, לפיכך אם קרבו יעלו. ר' טרפון אומר הואיל ועומר מתיר ושתי הלחם מתירות, אם למדתי למנחות הבאות קודם לעומר שהם פסולות, אף מנחות הבאות קודם לשתי הלחם יהיו פסולות. אמר לו ר' יהודה בן נחמן לא אם אמרת במנחות הבאות קודם לעומר שלא כשרו לא לגבוה ולא להדיוט, תאמר מנחות הבאות קודם לשתי הלחם שהם פסולות...".

הירושלמי שם בהמשך הדברים] שניא הוא [עניין הר צבועים] שהדבר מסוים שמא יקבע הדבר חובה". מקובל להסביר את דברי הירושלמי הללו, שאי-קבלת הביכורים מאנשי הר צבועים אפילו בדיעבד, היא משום שהם אנשים חשובים, ולכן יש לחשוש שלו היינו מקבלים מהם, היו הרואים סוברים שלכתחילה יש מצווה להביא ביכורים קודם העצרת, ומשום כך נקבע במשנה שמהם אין לקבל.⁸

לפי הסבר זה, רבי במשנה אכן קבע שבדיעבד הביכורים שהובאו קודם לעצרת כשרים, וגם המשניות העוסקות באנשי הר צבועים הן בהתאם לקביעה זו, אלא שישנה תקנה בעניינם מפאת חשיבותם, שלא לקבל מהם את הביכורים.

בירושלמי שם ישנה גם התייחסות למהות הקביעה: "ולא קבלו מהן". התייחסות זו מפורשת בגמרא שם לעניין חלה שהובאה מחוץ לארץ, וכך אומר שם ר' חייה: "גזרו עליהן והחזירו למקומן". כלומר, אי-הקבלה איננה רק בשב ואל תעשה, אלא בדחייה פעילה של חלה זו על ידי החזרתה למקומה, לחוץ לארץ. בגמרא שם מחילים הגדרה זו לא רק לגבי נתיי איש תקוע שהביא חלה מבייתור (שהיא מקום בחוץ לארץ), אלא גם לגבי אנשי אלכסנדריה שהביאו חלה מעירם. יש המבארים שזו גם הכוונה באי-הקבלה של הביכורים קודם העצרת מאנשי הר צבועים.⁹ אולם במשנה זו שבחלה, לגבי פסח קטן, המשנה אומרת במפורש: "והחזירוהו", ולא את הביטוי שהיה עד להלכה זו: "ולא קיבלו מהן". ולכן ייתכן שמעצם דין המשנה לעניין תרומת חוץ לארץ, מדובר רק על אי-קבלה בשב ואל תעשה, ורק מאוחר יותר קובע ר' חייה "גזרו עליהן והחזירו למקומן".

* * *

אם נדייק בלשון המשניות המוזכרות נמצא שהמשניות בחלה ובביכורים העוסקות באנשי הר צבועים עוסקות בהקדמת **ביכורים לפני עצרת**, ואילו המשנה במנחות עוסקת בהקדמת סוגים שונים של **מנחה לפני שתי הלחם**. הבחנה זו עולה במפורש מנוסח המשנה במנחות בכמה עדי נוסח: "אין מביאין מנחת ביכורים ומנחת בהמה..." (הוצאת לו, וכעין זה במשנה שבבבלי, דפוס ונציה ר"פ).¹⁰ הבדל לשוני נוסף מצוי בהנמקות לדין

8. מסתבר שטעם זה מבוסס על דברי המשנה (חלה פ"ד מ"א) ביחס לפסח קטן: "אף הוא העלה את בניו ואת בני ביתו לעשות פסח קטן בירושלים והחזירוהו שלא יקבע הדבר חובה".

9. נראה לי, שהיות והירושלמי לא החיל במפורש קביעה זו לגבי אנשי הר צבועים, מסתבר שלעניין ביכורים מוקדמים, אי-הקבלה היא רק בשב ואל תעשה. אלמלא כן הירושלמי היה צריך לומר שגם לעניין שאינו דומה לחלת חוץ לארץ - ביכורים קודם העצרת - קיימת גזרת ר' חייה. ואכן יש מקום להבדיל בין ביכורים לחלה ולומר שבחלה החזירו למביא מחוץ לארץ, ואילו בביכורים שהובאו קודם לעצרת לא קיבלום בשב ואל תעשה. לגבי ביכורים מצאנו שאריסטון הביא ביכוריו מאפמיא (שבסוריה) וקיבלו ממנו מפני שאמרו "הקונה בסוריה קונה בפרור שבירושלים" (חלה פ"ד מ"א). דין זה נכון רק לגבי ביכורים, אבל לעניין חלה ותרומה - סוריא נחשבת כחוץ לארץ, ולפיכך המביא משם לא יקבלו ממנו ואף יחזירו לו; ראה משנה שביעית פ"ו מ"ו.

10. אמנם בנוסחות שלפנינו, וכך בהרבה עדי נוסח, גרסת המשנה היא: "אין מביאין מנחות וביכורים" ופשטות הדברים היא שהכוונה אף לביכורי פרי האילן - וכך אכן מפורש בבבליא שבמנחות פד ע"ב. אלא שנוסח שונה מצוי בחלק מעדי הנוסח, ובכללם עדי נוסח מן הטיפוס הארץ ישראלי. בכ"י

שבמשניות אלו. במשניות חלה וביכורים הטעם הוא "מפני הכתוב שבתורה 'וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה' (שמות כ"ג, טז)", ואילו לגבי הדין שבמשנה במנחות הטעם הוא כמובא בבבליא ששפרי במדבר: ¹¹ "מנחה חדשה לה' (במדבר כ"ח, כו), שתהא חדשה לכל המנחות שלא תקדמנה מנחה אחרת".¹² העולה מהבדלים אלו,

קריפמן: "אין מביאין מנחות (ביכורים) וביכורין ומנחות (תוקן: ומנחת) בהמה קודם לעומר...". המילה "ביכורים" נמחקה, כנראה על ידי המנקה. אף על פי כן נראה שמצוי מאחורי נוסח זה, נוסח הדומה לנוסח של הוצאת לו: "אין מביאין מנחת ביכורים ומנחת בהמה..." (כאמור, בכתבי יד אחרים הגרסה היא: "אין מביאין מנחות וביכורים" - כך או מעין כך בכ"י פרמה; בקטע גניזה, בתוך: א"י כ"ץ, גנזי משנה, ירושלים תש"ל, עמ' קלג; משנה דפוס ונציה רנ"ב, ועוד). כלומר, לפי נוסח זה המשנה במנחות עוסקת אך ורק בסוגי מנחות ולא בביכורי פרות האילן. בפירוש המשניות לרמב"ם, מהדורת הרב קאפח, אומר הרמב"ם על משנה זו: "והוא שאחר הקרבת שתי הלחם מותר לו להביא איזה מין שירצה מן המנחות מן החדש אבל קודם שתי הלחם אינו מותר לו להביא מנחה מן החדש לכתחילה". כלומר, לדעת הרמב"ם מדובר במשנה זו רק על מנחות ולא על ביכורי אילן ואף לא על ביכורי תבואה. לפיכך גם אם נגרוס את המילה "ביכורים" במשנה במנחות, הכוונה היא למנחת ביכורים, כלומר למנחה מן התבואה החדשה. ואכן הלימוד להלכה זו הוא ממה שהתורה דרשה ששתי הלחם הן אלו שחייבות לכתחילה להיות המנחה הראשונה מהתבואה החדשה. ועיין שם בדבריו. גם הרמב"ם בהלכות איסורי מזבח פ"ה ה"י אומר: "כל המנחות אין מביאין אותן מן החדש, קודם שתי הלחם לכתחלה... ואם הביא כשר". גם בעל תפארת ישראל מדגיש בפירושו על משנה זו בהסבר המילים: "אין מביאין" שמדובר בתבואה חדשה, כלומר: ולא בפרות האילן. אמנם לפי פירושו מדובר במצוות הביכורים שממני התבואה ולא במנחה. בדברי הגמרא שם במנחות סח ע"ב: "נסכים בכורים" מבאר רש"י שהכוונה לקרבן נסכים, כלומר לייין הראשון שהובא לנסכים. כלומר רש"י נמנע מלדון לגבי ביכורים כדבר עצמאי בלי קשר לנסכים. ועיין בדברי תוספות יו"ט על משנת מנחות, שסובר אחרת בדברי רש"י. רש"י על דברי המשנה "ואם הביא פסול" מבאר שאין מילים אלו מתייחסות לביכורי פרות האילן, ואם כן מה מונע מלומר שגם המשך המשנה: "ואם הביא כשר" לא מתייחס לביכורים, כך שכל ההלכה המתייחסת להבאה לפני שתי הלחם אכן עוסקת רק במנחות. יתרה מזו, בגרסות שבהן נמצאת המילה 'וביכורים' היא מצויה בתוך בין שני סוגי מנחות (ברוב הנוסחים בין מנחות למנחת בהמה, ובכ"י מינכן בין מנחות לבין מנחות כוהנים), ואם כך מסתבר יותר לומר שגם היא עצמה מנחה ולא סתם ביכורים.

11. פיסקא קמח, מהד' הורוויץ עמ' 195. ברייתא זו עוסקת במנחות ולא בביכורים. ואכן לעומת הנוסח שבפנים: "אין מביאין מנחות וביכורים ומנחת בהמה", הרי נוסח הדפוס הראשון הוא "אין מביא מנחת בכורים ומנחת בהמה".

12. בעניין זה מצויה ברייתא אחרת בבבלי מנחות פד ע"ב וכן בספרא דיבורא דנדבה, פרשה יב, מהד' פינקלשטיין עמ' 89, וזו לשון הספרא: "קרבן ראשית" (ויקרא ב', יב - ואיירי שם בשתי הלחם. ואולי באסמכתא גם על פי הפסוק בויקרא כ"ג, י: 'ראשית קצירכם'): שיהא ראשית לכל המנחות. וכן הוא אומר: 'הקרבנות מנחה חדשה לה' (ויקרא כ"ג, טז) שתהא חדשה לכל המנחות. אין לי אלא מנחת חטים מנחת שעורים מנין, כשהוא אומר 'וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבועתיכם' (במדבר כ"ח, כו), אילא אם אינו ענין למנחת חטים תנהו ענין למנחת שעורים. מניין שיקדמו ביכורים תל' לו' ביכורי קציר חטים". אמנם מהספרא ומהבבלי מנחות פד ע"ב עולה שמדובר בפסוקים אלו, העוסקים ב"מנחה חדשה", גם בהלכה שלא יקדמו ביכורים לקרבן שתי הלחם. לעומת זאת, לא כך משמע מהברייתא שבספרי במדבר ומהמשנה במנחות.

שבמשניות חלה וביכורים מדובר בהבאת ביכורים מכל שבעת המינים קודם לחג השבועות, אשר בלשון התורה נקרא חג הקציר ובלשון המשנה נקרא עצרת. ואילו במשנה מנחות מדובר בהקדמת קרבנות מנחה מהתבואה החדשה לפני קרבן מנחת שתי הלחם, ובכך אכן עוסק הפסוק המובא בספרי, בחיוב להביא 'מנחה חדשה' - מנחת שתי הלחם. המשניות העוסקות בביכורים סוברות שלא קיבלו מאנשי הר צבועים, משום שהתורה הדגישה שהזמן הראשון שבו ניתן להביא ביכורים הוא בחג הקציר, וזוהי משמעות המילים: "וחג הקציר בכורי" - ולא לפני כן. המשנה במנחות דנה בעניין קרבן המנחה, והיא קובעת שאין להביא קרבן מנחה מהתבואה החדשה, לפני שהובא קרבן המנחה של שתי הלחם. ובעניין זה אם בדיעבד הביא קרבן מנחה אחרת מהתבואה החדשה לפני שהוקרבו שתי הלחם - המנחה האחרת כשרה. אמנם לפני הבאת מנחת העומר אם הובאה מנחה מהתבואה החדשה להקרבה - מנחה זו פסולה. הלימוד מהפסוק: "מנחה חדשה" אכן מורה לנו שלכתחילה מנחת שתי הלחם צריכה להיות המנחה הראשונה מהתבואה החדשה, אבל בדיעבד, מנחה מהתבואה החדשה שהובאה לפני שתי הלחם - כשרה.¹³ ואכן לגבי קודשים, צריך לימוד משני פסוקים כדי לפסול קרבן גם בדיעבד.

המציאות השכיחה בארץ ישראל היא שאין לנו ביכורי פרות משבעת המינים לפני העצרת, אלא בדגניים, כלומר בשעורה ובחיטה, אבל לא בפרות הזית, הרימון, התאנה, התמר והגפן.¹⁴ העולה מכך, שהמשנה במנחות עוסקת במנחת הביכורים, ואילו

13. מנחה מהתבואה החדשה שהובאה לפני הקרבת העומר - פסולה לכל הדעות, משום שבקרבנות יש כלל שדבר כשר לקרבן רק אם הוא "משקה ישראל", כלומר דבר שלולא שהיה הקדש, היה מותר באכילה לישראל, להדיוט. אבל התבואה החדשה לפני הקרבת העומר אסורה גם להדיוט, ולכן תבואה חדשה זו איננה "משקה ישראל". ראה: פירוש ר' דוד פרדו, ספרי עם פירוש ספרי דבי רב, ירושלים תש"ן, עמ' שטו.

14. וראה לעיל הערה 3, שם משמע שיש ביכורים מפרי האילן לפני הפסח, אלא שאכן הם כשרים בדיעבד אם הביאם לפני הפסח. ראה: "תבורי, מועדי ישראל בתקופת המשנה והתלמוד, ירושלים תשנ"ה, עמ' 143, הערה 55; עמ' 150, ושם הערה 14, משם משמע שאפילו בשבועות אין עדיין ביכורים במרבית פרות האילן שהם חלק משבעת המינים. בימינו אכן מצויים בארץ ישראל ענבים בשלים לאכילה לפני חג השבועות, אבל לא לפני חג הפסח. אם אנו מבארים את המונח ביכורים כאן כמשמעותו במסכת ביכורים, כלומר שמדובר בפרות האילן שביכרו, ולא במנחת ביכורים שהיא קרבן מנחה מהתבואה החדשה, אין מציאות הידועה לנו של ענבים בשלים לפני העומר, לפני ט"ז בניסן, ואילו המשנה במנחות מזכירה הבאת ביכורים לפני העומר. לכן מסתבר שהמונח ביכורים במשנה זו מוסב רק על מיני הדגנים, ומתייחס רק לסוגי המנחות השונים שמוקרבים על המזבח. וראיה לדבר, שהרי ביכורים משבעת המינים הם אמנם מתנות כהונה אבל אינם קודשי מזבח ולא קודשי קודשים. המשנה שם עוסקת בקרבנות, שהרי סתם מנחות המזוכרים בה, ומנחת בהמה המזוכרת בה, הם סוגי קרבן מנחה, ואם כן מתאים שגם הביכורים המזוכרים בה הם כאמור לעיל קרבן, מנחה שהובאה מהתבואה החדשה שהבכירה והיא הנקראת שם ביכורים.

ועיין עוד ספרי דברים פיסקא רצז, מהד' פינקלשטיין עמ' 316, שביכורים של שבעת המינים, נקראים 'ביכורי יחיד', ומה שמוזכר שם 'ביכורי ציבור' - הכוונה לעומר ולשתי הלחם (ראה הערת פינקלשטיין על שורה 7): "ביכורי ציבור - פירש בספר יראים היינו עומר ושתי הלחם"; וכן תבורי,

המשניות בביכורים ובחלה עוסקות במצוות הביכורים שהיא מצוות נתינה לכוהן, אמנם בירושלים, אבל אין הם סוג של קרבן. במילים אחרות, מביכורי הדגניים יש שני עניינים של ביכורים. מצווה אחת להביא מביכורי השעורים מנחת העומר בט"ז בניסן, ולהביא מביכורי החיטים מנחת שתי הלחם בשבועות. מטרת קרבנות אלו להתיר את התבואה החדשה לאכילת הדיוט מיד לאחר הבאת העומר, ולהתיר הבאת קרבנות מנחה מהתבואה החדשה לאחר הקרבת שתי הלחם. עניין הביכורים השני הוא החובה על כל אחד מישראל להביא ביכורים מפרי אדמתו מכל אחד משבעת המינים כולל מביכורי הדגניים, כמתנה לכוהן.

חלוקה זו, המבדילה בין מצוות הביכורים של מתנות הכהונה - שאין להקדימה לעצרת, לבין קרבנות המנחה מהתבואה החדשה שהבכירה - שבדיעבד ניתן להקריבן לפני עצרת, מתבררת גם מדברי התוספתא, ביכורים פ"א ה"א (מהד' ליברמן עמ' 286), וזו לשונה: "אין מביאין בכורים קודם לעצרת, ואם הביא ימתין עד שתבא עצרת ויקרא עליהן".¹⁵ אין התוספתא מחלקת בין יום לימים רבים שהביא קודם לעצרת, ופרי העץ אינו יכול להתקיים יותר מימים ספורים, ולכן מדובר כאן בביכורים משעורה או מחיטה. ועליהם נאמר שימתין ובבוא עצרת יקרא מקרא ביכורים עליהם. ואילו במשנה במנחות לא נאמר 'ימתין', אלא 'כשר'¹⁶ ואכן המנחה תקרב אף שעדיין לא הובאו שתי הלחם. לפיכך דברי המשניות בביכורים ובחלה, מתפרשים לגבי מצוות נתינת ביכורים לכוהן, ומאנשי הר צבועים לא קיבלו, אלא אמרו להם להמתין ולהשאירם בעזרה עד העצרת, ובעצרת קיימו את קריאת הביכורים ונתינתם לכוהן. ואילו המשנה במנחות

שם, עמ' 150. כלומר ברייתא זו שבספרי דברים מתייחסת למונח 'ביכורי ציבור' כמכוון לקרבנות הציבור של עומר ושתי הלחם, ואילו למצוות הביכורים שמשבעת המינים, אלו שאינם בגדר קרבנות, מתייחסת ברייתא זו כאל 'ביכורי יחיד'.

למסקנת הדברים, בלשון תנאים מצאנו ביכורים שהם מצוות הביכורים שמשבעת המינים, וכך במשניות ביכורים וחלה, מצאנו ביכורים במשמעות מנחות, קרבנות, וכך במשנה מנחות ובספרי במדבר, ומצאנו ביכורים במשמעות קרבנות הציבור של שתי הלחם והעומר, וכך בספרי דברים. ואילו בלשון התורה מצאנו רק שתי משמעויות: ביכורים במשמעות מצוות הבאת ביכורי הפירות משבעת המינים (שמות כ"ב, יט), ובמשמעות קרבן שתי הלחם (ויקרא כ"ג, יז) וקרבן העומר (ויקרא ב', יד). לגבי העומר קוראת לו שם התורה: "מנחת בכורים", ועיין על פסוק זה בספרא דיבורא דנדבה, פרשה יד, מהד' פינקלשטיין עמ' 93.

15. הרמב"ם הלכות ביכורים פ"ב ה"ו, פוסק שישאירם בעזרה עד העצרת. מפרשי הרמב"ם ביארו שהתוספתא הזו היא המקור לדברי הרמב"ם.

16. במשנה הנוסח הוא: "אין מביאין... ואם הביא" ולא: "אין מקריבין... ואם הקריב", ולכן נראה שמדובר בדיעבד של הבאה לעזרה, ואזי אם הביא מקריבין. אם כוונת המשנה הייתה לומר שרק אם בפועל כבר הקריבו את המנחה מהחדש לפני שבועות הקרבן כשר, היה מתאים להיאמר במפורש: 'ואם הקריב כשר' ולא לשון 'ואם הביא כשר'. מה עוד שלגבי מצוות הביכורים נקטה התוספתא לשון ימתין, שבאה להורות לנו שאין להשלים את מצוות הבאת הביכורים אלא להמתין עד העצרת.

הבאת ביכורים קודם לעצרת - הר צבועים

עוסקת במנחת הביכורים, דהיינו במנחה מהתבואה החדשה,¹⁷ ואכן אם הביאו מהתבואה החדשה מנחה קודם לשתי הלחם, המנחה כשרה להקרבה, אלא שלכתחילה אין לעשות זאת.¹⁸

17. מנחת הביכורים לפי לשון התורה היא מנחת שתי הלחם, וכך צריך להיות לכתחילה, אבל אם הקריב לפני כן מנחה אחרת מהתבואה החדשה, הרי היא בעצם הופכת להיות מנחת ביכורים, והמשנה במנחות קוראת לכך מנחת ביכורים. אם נקיים את הגרסה של "ביכורים" בנוסף ל"מנחות", הרי ש"מנחות" פירושה המנחות מהתבואה החדשה אף מזו שלא הבכירה, וה"ביכורים" הם המנחה מהתבואה החדשה שהבכירה ראשונה.

18. שני סוגי הביכורים - ביכורי היחיד שהם מתנה לכוהן וביכורי קרבנות המנחה מהתבואה החדשה - שווה דינם לעניין לכתחילה, כלומר אין מביאים ביכורי יחיד לפני עצרת, וכן אין מביאים מנחה חדשה לפני שתי הלחם. אבל שונה דינם לעניין דיעבד, כאמור בגוף הדברים.